

CONSERVACIÓ DE LA DIVERSITAT BIOLÒGICA AL PARC DE LA SERRALADA LITORAL

Roser Loire

Parc de la Serralada Litoral

Parc, peïn i consorci

El Parc Serralada Litoral comprèn l'espai natural La Conreria-Sant Mateu-Célecs inclòs al PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural) aprovat per la Generalitat de Catalunya el 14 de desembre de 1992. El PEIN és un pla territorial sectorial que delimita un total de 144 espais naturals d'elevat interès a tot Catalunya que suposen el 20% de la superfície del país.

Va ser la iniciativa dels primers municipis implicats, constituïts en consorci uns mesos abans (15 de maig de 1992), la que va portar a la creació d'un òrgan supramunicipal per afrontar la gestió d'aquest territori protegit. Culminava llavors el procés iniciat a partir de l'any 1989, i es donava forma a una iniciativa d'ordenació i conservació del patrimoni natural i cultural a l'àrea compresa entre els termes de Tiana i Argentona al vessant maresmenc i Santa Maria de Martorelles i La Roca del Vallès al vallesà, amb punts centrals als massissos de Sant Mateu i Célecs.

En l'actualitat el Consorci està format per 17 ens: 14 municipis del Maresme i el Vallès Oriental (Alella, Argentona, Cabrera de Mar, Cabriels, La Roca del Vallès, Martorelles, Premià de Dalt, Santa Maria de Martorelles, Montornès del Vallès, Teià, Tiana, Vallromanes, Vilanova del Vallès i Vilassar de Dalt), els consells comarcals del Maresme i el Vallès Oriental i la Diputació de Barcelona, a partir de l'octubre del 1996, que amb la seva incorporació va suposar un punt d'inflexió important i l'increment significatiu dels recursos econòmics i tècnics.

L'objectiu del Consorci és gestionar el sòl no urbanitzable dels municipis que l'integren, tant si aquest és dins com fora els límits del PEIN La Conreria-Sant Mateu-Célecs. Per això apareix el concepte més ampli de *Parc*, incloent municipis com Montornès del Vallès i Martorelles que s'han incorporat al Consorci després de l'aprovació del PEIN i no disposen, per tant, de territori dins els límits de protecció.

En el sector central de la serralada on se situa el PEIN de La Conreria-Sant Mateu-Célecs, dos són els consorcis encarregats de la seva gestió un cop s'aprovi el Pla Especial: el Consorci del Parc Serralada Litoral i el Consorci Serralada de Marina, creat per la Diputació de Barcelona l'any 1996 i a qui el Pla Especial de Protecció delegarà la gestió del seu extrem sud.

Un territori ric i divers

El Parc Serralada Litoral se situa a cavall de les comarques del Maresme, Vallès Oriental i Barcelonès, i forma part del sector central de la cadena Litoral o de Marina comprès entre el Besòs i la riera d'Argentona. El PEIN comprèn una superfície de 4.707,8 ha i ocupa una estreta franja allargada que coincideix amb l'eix principal d'aquesta cadena muntanyosa, que s'orienta de SO a NE i s'estén des del massís del Garraf al de les Gavarres de forma paral·lela al traçat de la costa mediterrània. D'altituds moderades que mai sobrepassen els 800 metres, destaquen orogràficament pel fet d'elevar-se a molt poca distància de la Mediterrània i entre aquesta mar i les planes de poca alçada del Penedès, Vallès i la Selva. Situat en aquest context, el Parc es troba constituït per tres unitats ben diferenciades: La Conreria, el massís de Sant Mateu i el massís de Célecs.

El clima al Parc és mediterrani, amb una certa tendència continental al vessant vallesà i una marcada influència marítima al vessant maresmenc.

També la vegetació i la fauna són clarament mediterrànies, si bé del Montseny arriben influències eurosiberianes.

Encara que la presència antiga de l'home ha fet de la vegetació del Parc un complex mosaic de comunitats que es barregen (alzinars litorals, brolles, formacions de ribera, prats, pinedes, garrigues, conreus i erms, ...), a grans trets es poden delimitar dues grans unitats paisatgístiques clarament diferenciades que coincideixen amb els dos vessants

Fig. 1. Pinedes de pi pinyer (*Pinus pinea*) al vessant maresmenc del parc.

de la serra: pinedes de pi pinyoner al vessant maresmenc orientat cap a la costa i alzinars més ben conservats a les valls més llargues i encaixonades del Vallès Oriental.

Aquest territori destaca pel seu important patrimoni natural i un extraordinari patrimoni cultural: la petja antiga de l'home ha dibuixat un paisatge divers que acull més de dues-centes espècies de vertebrats i gairebé dos milers d'espècies vegetals. La presència del sauló crea un marc geològic singular que origina en erosionar-se, micro i macroformes de relleu, com són els caos de boles, castells rocallosos o els monts-illes de Céllecs, Burriac i Montcabrer, que donen caràcter i identitat al Parc i el converteixen en un dels conjunts granítics més rellevants de Catalunya. Multitud d'elements culturals d'alt interès el farceixen de sud a nord, des de restes prehistòriques a poblats ibèrics, restes de viles i vies romanes, ermites i castells...

Retallant el verd i el gris: límits, morfologia i conservació

La primera impressió quan hom observa la morfologia del Parc Serralada Litoral és com a mínim d'estranyesa. Els límits del PEIN dibuixen un territori més aviat allargat i estret amb formes retallades i prou irregulars, que pro-

porcionalment a la superfície que ocupen presenten un perímetre molt gran. Els límits del Parc són sovint els límits de les urbanitzacions que s'enfilen pels vessants. Hi ha molta superfície de contacte entre el protegit i el no protegit i aquest és un dels paràmetres que impliquen dificultat a l'hora de la conservació: la mateixa morfologia del Parc. Però no és pas l'únic. Un territori **petit**, relativament **estret** i molt estret en alguns punts, **fragmentat** per vies importants de comunicació i grans infraestructures que el separen i el deixen **sense connectivitat natural** amb els espais protegits més propers, **sense zones tampó** vora i front els espais urbans propers i amb uns **límits poc permeables** al pas d'animals i plantes però molt permeables a l'entrada de visitants, són alguns dels principis generals per a l'establiment de sistemes d'espais naturals (Shafer, 1994) que afegeixen dificultat per a la conservació. Aquest és el Parc que tenim. La situació geogràfica del Parc és l'altre gran factor que determina la seva realitat actual i la seva principal problemàtica: **l'hiperfreqüentació**. La localització del Parc en una àrea ja densament poblada, el caràcter periurbà del Parc, molt pròxim a l'àrea metropolitana de Barcelona i una altíssima accessibilitat combinada amb la benignitat climàtica, fan del Parc un indret "privilegiat" on milers de ciuta-

dans acudeixen tot l'any a satisfer els seus desigs de lleure i contacte directe amb la natura. La tardor del 1995, un primer estudi de freqüentació ja donava dades prou significatives: 7.750 persones comptabilitzades en un dia en deu punts de control.

Aquesta aflluència massiva d'usuaris i visitants és causa de multitud d'impactes i problemàtiques: erosió, soroll, molèsties a la fauna, recollida excessiva d'espècies vegetals, augment del risc d'incendi, agressions al patrimoni cultural, degradació dels indrets més freqüentats, abocaments incontrolats, ...

En aquest context, el control de la pressió urbanística, i la regulació i ordenació de l'ús públic del Parc esdevé la clau de volta de la seva gestió, juntament amb l'educació ambiental i la sensibilització.

La conservació de la biodiversitat al parc

Els estudis inicials, 1991-1992

Seguint la iniciativa dels primers ajuntaments engrescats en la protecció de la Serralada, el Consell Comarcal del Maresme va encarregar l'any 1991 els *Estudis prelimi-*

nars per a l'elaboració del Pla Especial, que incloïen diversos treballs. El treball *Espai Natural La Conreria-Sant Mateu-Céllecs* (Salvador Grau i Tort, 1992) que incloïa un extens buidat bibliogràfic sobre el patrimoni natural i cultural completat amb dades inèdites d'estudiosos de la zona, i els mapes agrupats amb el nom de *Vegetació i Paisatge* (Xavier Tarruella i Ayza, 1992), es poden considerar els primers estudis complets sobre la biodiversitat al Parc Serralada Litoral. Els mapes 1:10.000 de vegetació del Parc i la seva zona d'influència van significar un treball de camp intensiu i exhaustiu i són fins al moment els estudis més acurats dels que es disposa.

La redacció del Pla Especial

Posteriorment el Departament de Medi Ambient, recollint i completant aquests treballs previs, va redactar el Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge de l'Espai Natural La Conreria-Sant Mateu-Céllecs (1994), Pla que en el moment actual està en tràmit d'aprovació i que en resta pendent l'aprovació definitiva per part del Govern

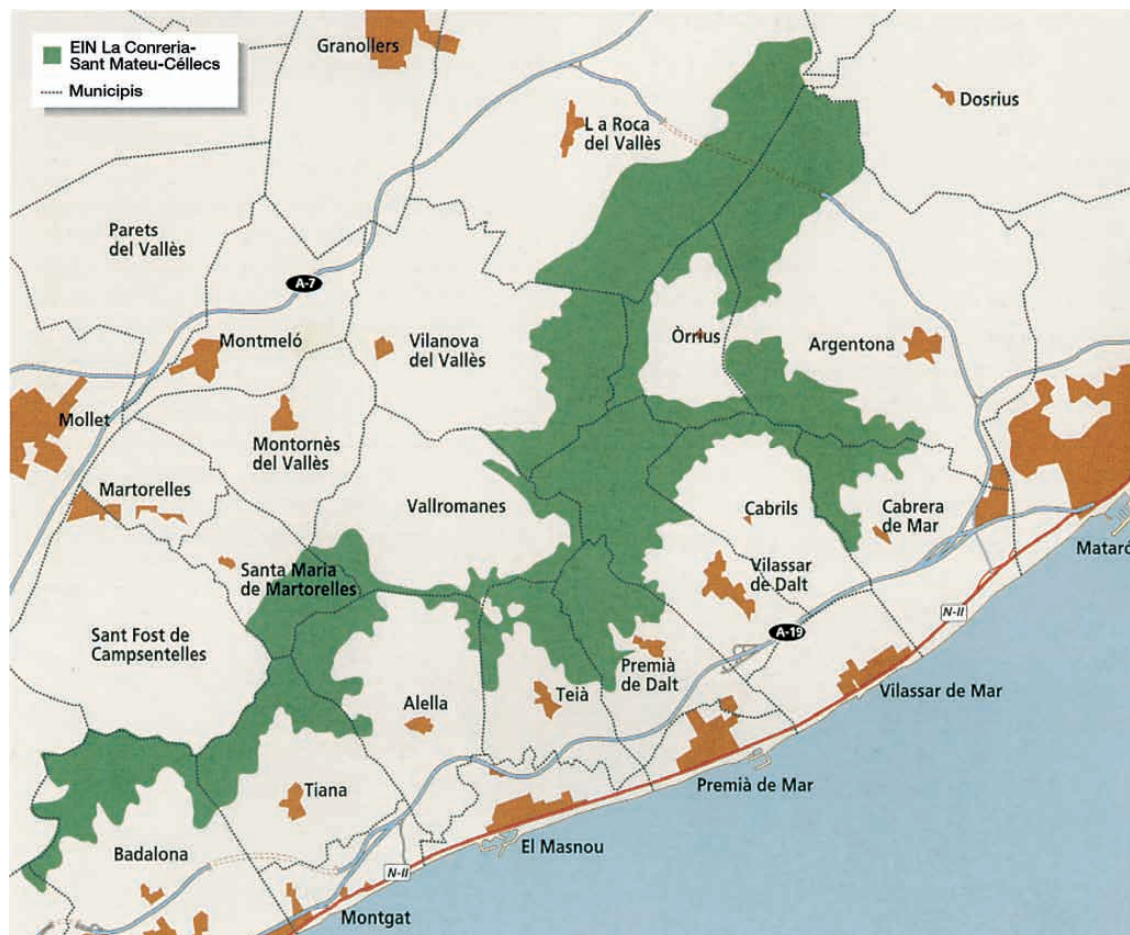

Fig. 2. Superfície de l'Espai Natural de la Conreria-Sant Mateu-Céllecs.

de la Generalitat de Catalunya.
El Pla Especial, eina de gestió

Resultat del desenvolupament del Pla d'Espais Naturals aprovat pel decret 328/1992 de 14 de desembre i en conformitat amb la Llei 12/1985 d'espais naturals, el Pla Especial té l'objectiu de protegir els valors naturals i paisatgístics del Parc, complementant la protecció general establerta pel PEIN amb una regulació específica per a aquesta zona. La regulació de les condicions d'execució dels projectes i iniciatives que puguin incidir en el Parc, especialment els usos en el sòl no urbanitzable, la regulació de l'establiment de noves activitats i l'ordenació del lleure i l'ús públic en l'àmbit protegit són els principals objectius del Pla. En un territori com el nostre, sotmès a una elevada pressió demogràfica, urbanística i d'usos que es concentren en una àrea reduïda i són causa de multitud d'impactes, el Pla esdevé una eina imprescindible per a una gestió eficaç.

El Pla Especial és el document normatiu que estableix els usos permesos i no permesos en l'àmbit del Parc i la normativa aplicable, sobre la base d'una zonificació d'acord amb la qualificació urbanística vigent, que defineix quines són les zones en millor estat de conservació i quins usos es permeten a cada zona.

La zonificació del Pla Especial estableix cinc categories: zona forestal, zona forestal en recuperació, zona agrícola i d'espais oberts, zona d'equipaments i serveis, i zona de regulació especial.

Les zones de regulació especial són, al Parc Serralada Litoral, les valls de Can Girona i de la font Sunyera (Santa Maria de Martorelles), el bosc de Céllecs (Orrius-La Roca del Vallès-Vilanova del Vallès), el massís de Montcabrer (Cabrils-Cabrera de Mar) i el corredor de connexió entre Vallromanes i Alella (Vallromanes i Alella). Són les zones que, tal com diu el Pla, "per motiu del seu estat de conservació o de la seva unitat funcional o dels seus valors geològics, biològics o paisatgístics intrínsecs són considerats de gran interès per a la conservació de la diversitat biològica i dels sistemes naturals".

Els projectes de conservació

Si bé hom entén que la principal tasca d'un espai protegit és en general la conservació del territori que comprèn, i en aquest sentit el Parc Serralada Litoral existeix des de l'any 1992, podem situar l'inici dels projectes específics de conservació a l'any 1998. Entenent com a conservació els projectes de coneixement i investigació del patrimoni natural i cultural del Parc com a pas previ necessari a la seva gestió. Estàriem doncs, encara, en el

procés de conèixer QUÈ tenim, COM ho tenim i ON ho tenim, amb l'objectiu de contrastar les llistes majoritàriament d'origen bibliogràfic de les espècies de fauna i flora presents al Parc i poder fer una diagnosi de la situació actual. L'esforç que s'està fent en l'actualitat té l'objectiu de tenir elaborat l'any 2003 el "Catàleg de la Biodiversitat del Parc".

Les línies i projectes de conservació en marxa al Parc Serralada Litoral són els següents:

Flora

Projecte Flora Amençada (1998-2000): Iniciat l'any 1998, l'objectiu d'aquest projecte és localitzar les espècies de flora més amenaçades del Parc, per poder conèixer la seva situació real i proposar mesures de gestió destinades a garantir la seva pervivència.

A partir del llistat d'espècies d'interès recollides en el Pla Especial, i tenint en compte factors com ara el grau de raresa a Catalunya i al Parc, si les espècies es troben en un dels seus límits de distribució, si ocupen molts hàbitats o només un de molt concret, si estan sotmeses a impactes destacables, etc., s'ha elaborat una "llista vermella" que recull les 24 espècies amb un major grau de vulnerabilitat o amenaça.

Fins al moment, s'han localitzat nou de les 24 espècies, a cinc de les quals se'ls ha fet un seguiment intensiu:

- **Julivert venecià** (*Peucedanum alsaticum ssp. venetum*), planta considerada molt rara a Catalunya, localitzada al Rec del Molinar (La Roca del Vallès) en situació d'extrema precarietat (quatre individus). El reforçament de la població amb individus joves i la col·laboració de la comunitat de regants, ha permès iniciar el procés de recuperació d'aquesta espècie.

- **Carex grioletti**, ciperàcia que ocupa clarianes i zones de mitja ombra en els voltants dels boscos de ribera, principalment avellanoses. No retrobada al Parc des de l'any 1917 (Font del Ferro, Argentona), molt rara a la Península (les quatre poblacions conegudes són totes a Catalunya), s'han localitzat nou noves poblacions a diversos torrents del Parc, que sumen un total de 291 individus.

- **Fraret** (*Arisarum vulgare ssp. simorrhinum*), del qual s'han localitzat les quatre poblacions citades als anys 50 per P. Montserrat, tres d'elles en regressió a causa del tancament de l'alzinar que les envolta (pont de l'Espinal, pedrera de la Feu i capçalera del torrent de Cirers, al municipi d'Argentona), i una altra població amb millors perspectives la riera de Cabrera de Mar.

- **Viola suavis ssp. catalonica**, endemisme català retrobat a la seva localitat original, al costat de la Font Picant d'Argentona, i

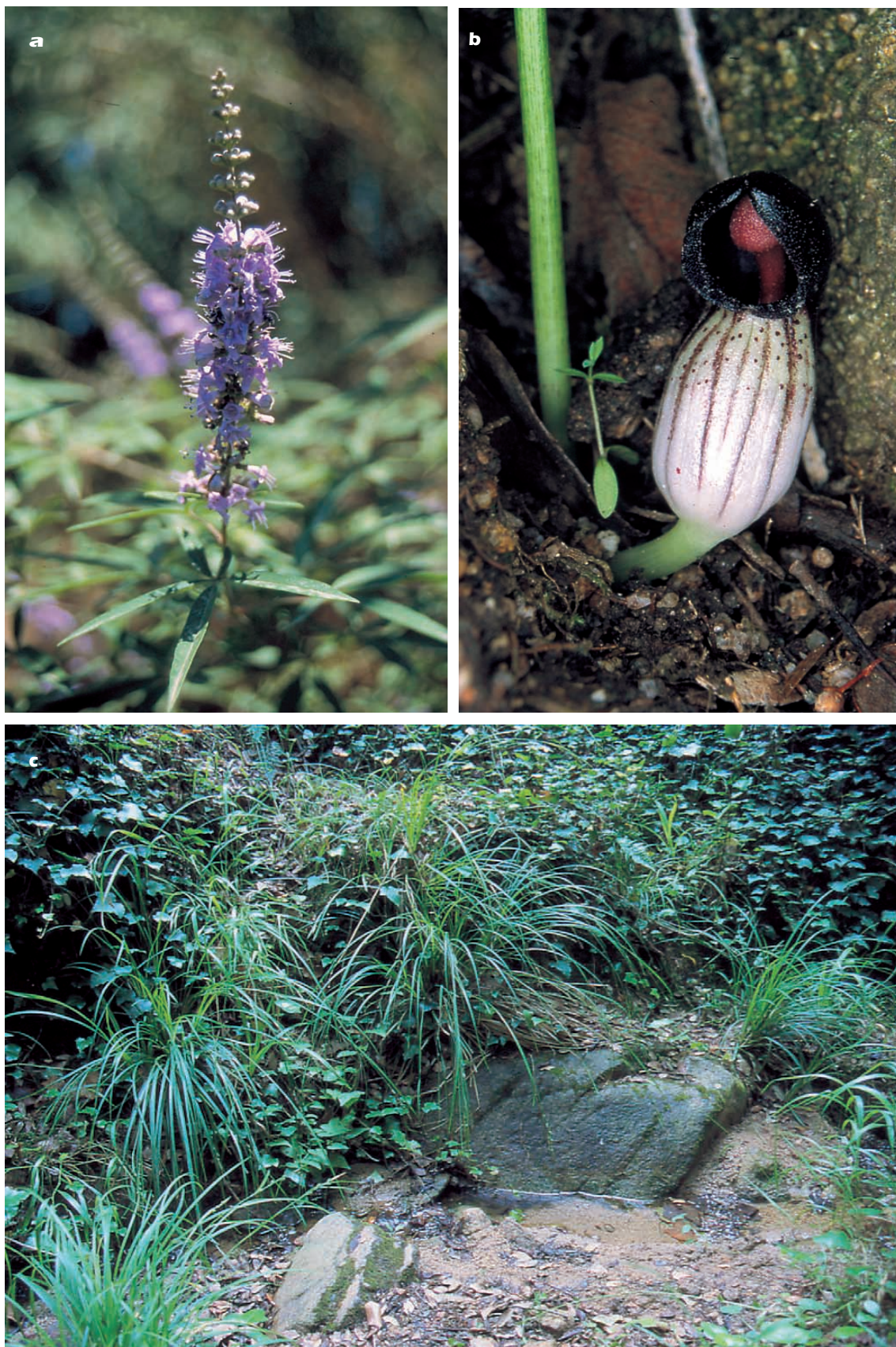

Fig. 3. Tres de les espècies incloses en el Projecte Flora Amençada: a, l'aloc (*Vitex agnus-castus*); b, el fraret (*Arisarum vulgare* ssp. *smorrhinum*); i c, *Carex grioletti*.

Fig. 4. L'estepa ladanífera (*Cistus ladanifer*) localitzada a una antiga pedrera de Vilanova del Vallès i objecte del Projecte Flora Amenaçada.

ocupa una superfície inferior als 4 m².

- ***Teesdalia coronopifolia***, petita crucífera localitzada només a les rodalies del cementiri de la Roca del Vallès, però que és probable la seva presència en ambients similars.

L'**Estepa ladanífera** (*Cistus ladanifer*), és una espècie localitzada en una antiga pedrera a Vilanova del Vallès i primera cita al Parc, amb una reduïdíssima població de només cinc individus. Recentment (maig 2000) l'equip de guardes del Parc ha trobat una altra població molt més nombrosa a l'altra banda de la carena (Alella), a prop del camp de tir vora la pista carenera.

Una altra espècie que és motiu d'atenció i estudi al Parc o la seva àrea d'influència és l'**aloc** (*Vitex agnus-castus*) que manté una presència gairebé relict a les rieres.

És interessant, per acabar, la localització d'espècies no amenaçades però que no havien estat citades anteriorment al Parc: l'orquídia *Platanthera chloranta*, *Sedum cepaea*, *Epilobium montanum* i *Salix caprea*.

L'any 2001 és previst l'inici del Catàleg florístic del Parc.

Centre de Reproducció de la flora amenaçada del Parc: Derivat del projecte de flora amenaçada, està en fase d'avantprojecte la creació d'un centre de reproducció per a la flora amenaçada del Parc, amb un doble objectiu: mantenir una col·lecció *in vivo* de les

espècies, per a poder portar a terme reforçaments o reintroduccions de l'espècie en el seu hàbitat natural i, d'altra banda, mostrar al públic, mitjançant una zona d'exposició especialment dissenyada, aquestes espècies amenaçades i poc comunes del Parc, com a vehicle per sensibilitzar sobre les problemàtiques que les afecten i el ric patrimoni vegetal que conté.

Fauna

Anellament científic d'ocells (Programa SYLVIA): Iniciat al Parc l'any 1998, hi ha una Estació d'Anellament d'Esforç Constant a Can Ràpia (Vilassar de Dalt), i tres punts més del Parc formen part del programa Sylvia. Paral·lelament a l'anellament es realitzen cursos d'introducció al coneixement d'aquesta tècnica científica d'estudi dels ocells.

El programa SYLVIA és un projecte d'abast nacional coordinat pel Grup Català d'Anellament que té en l'actualitat 27 estacions en funcionament a tot Catalunya, la majoria en espais protegits. Aquesta xarxa d'estacions de monitoratge té l'objectiu d'estudiar a llarg termini les tendències poblacionals i els paràmetres demogràfics de les poblacions d'ocells terrestres de Catalunya, i situar l'estudi dels ocells a l'alçada dels països més avançats d'Europa, amb una llarga

tradició en aquest àmbit.

Catàleg dels ocells del Parc: Elaborat l'any 2000. Conté les fitxes de les 142 espècies d'ocells presents al Parc i el seu mapa de distribució hivernal i estival. És alhora una eina de gestió i de divulgació dels valors naturals del Parc.

El catàleg ha permès verificar la cria d'espècies poc comunes al Parc com el duc (*Bubo bubo*) o el picot garser gros (*Dendrocopos major*), i la presència d'altres com l'àliga marcenca (*Circaetus gallicus*), el capsigrany (*Lanius senator*) o el pica-soques blau (*Sitta europaea*).

Check list ocells del Parc Serralada Litoral: També previst per a l'any 2000. En format de llibret de camp, ha de servir per divulgar les espècies d'ocells del Parc així com ser una eina d'educació ambiental i d'ús per als naturalistes i aficionats a l'observació i identificació dels ocells.

Atles dels Ocells del Maresme: El Parc col·labora en aquest projecte (1999-2001) que revisarà i actualitzarà els darrers treballs de principis dels 80 (Pedro J. Cordero, 1983) amb un acurat i exhaustiu treball de camp portat a terme per un nombre important d'ornitòlegs i aficionats de la comarca.

Estudi i programa seguiment Amfibis i

Fig. 5. El picot verd (*Picus viridis*)

Fig. 6. Treballs de camp del programa de seguiment d'amfibis i rèptils.

Rèptils (2000): Iniciat enguany, té l'objectiu de localitzar i determinar la distribució de les espècies d'amfibis i rèptils del Parc. Ja l'any 1998 el Parc va elaborar unes normes d'actuació en punts d'aigua per afavorir la conservació dels amfibis. L'estudi inclou el disseny d'un programa de seguiment de les poblacions presents, per tal de vetllar per la seva conservació.

Paral·lelament, s'ha fet unes sessions de formació teòriques i pràctiques als guardes del Parc per tal que puguin col·laborar en la recollida de dades.

Estudi qualitatiu mamífers del Parc: Com en el cas dels amfibis i rèptils, ha estat objectiu del Parc durant l'any 2000 la posada en marxa d'un estudi d'identificació de les espècies de micromamífers presents al Parc, a partir de la localització en els seus hàbitats potencials.

Aquest estudi, iniciat enguany, té l'objectiu final de realitzar un cens i conèixer la distribució de les totes les espècies de mamífers del Parc.

Projecte Anella Verda: des del 1998 el Parc forma part del Projecte Anella Verda, impulsat per la Diputació de Barcelona, amb l'objectiu de fer una gestió integral dels espais protegits i dels corredors biològics que els connecten a l'entorn de la regió metropolitana de Barcelona.

Impactes i conservació

Programa de seguiment de les actuacions del Parc: és en procés d'elaboració un protocol d'actuació que permeti preveure l'impacte de qualsevol actuació que realitzi el Parc per tal de fer-la compatible amb els objectius de conservació. En un territori com aquest, sotmès a una forta pressió d'ús i a multitud d'activitats que generen impacte, és imprescindible minimitzar l'impacte de qualsevol actuació del Parc, així com garantir un sistema eficaç de detecció i correcció en general dels impactes d'origen divers que l'afecten.

Conservació i recerca

És una prioritat per al Parc, finalment, dissenyar una estratègia de recerca per captar l'interès d'institucions i particulars en la recerca. Hi ha molts estudis que s'han d'iniciar i cal estimular i promoure totes les possibles vies de col·laboració: convenis de col·laboració, beques, etc.

És objectiu també prioritari del Parc disposar pròximament d'un sistema d'informació que sigui compatible amb els sistemes que disposen les administracions ambientals de Catalunya (Sistema d'Informació Ambiental del Departament de Medi Ambient, Sistema d'Informació de l'Àrea de Parcs Naturals de la

Diputació de Barcelona).

Al tombant del segle XXI tenim l'oportunitat i la voluntat de fer del Parc Serralada Litoral un Parc al servei dels ciutadans, eficaç en la seva gestió i valent en la defensa dels valors naturals i culturals que conté. Comptem amb la vostra col·laboració.

Bibliografia

- COMISSIÓ GESTORA (1990). Sant Mateu-Cèlecs, Un espai a protegir.
- DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT (1999). Documents dels Quaderns de Medi Ambient. Criteris i mètodes d'avaluació del patrimoni natural. Núm. 2.
- DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT (1999). Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge de l'espai del PEIN La Conreria-Sant Mateu-Cèlecs.
- GALANTHUS (2000). Estudi poblacional dels mamífers del Parc Serralada Litoral. Informe previ.
- GARGALLO, G. (1999). Memòria Campanya d'Anellament d'Ocells al Parc Serralada Litoral.
- GRAU, M. (2000). Estratègies de desenvolupament per un pla de gestió del Parc Serralada Litoral.
- GRAU, S. (1991). Espai Natural La Conreria-Sant Mateu-Cèlecs. Estudis preliminars per a l'elaboració del Pla Especial.
- JONSSON, L. (1994). Ocells d'Europa amb el Nord d'Àfrica i l'Orient Mitjà. Edicions Omega. Barcelona.
- LOIRE, R. (1999). Els problemes de la conservació al Parc Serralada Litoral.
- MINUARTIA ESTUDIS AMBIENTALS SL, (1994). Estudis de base. Pla Especial de Protecció del medi natural i del paisatge de La Conreria-Sant Mateu-Cèlecs.
- TARRUELLA, X. (2000). El projecte "Flora Amenaçada": un pas per a la preservació de la biodiversitat del Parc Serralada Litoral. Museu Arxiu Municipal de Vilassar de Dalt. Revista Ipsa Arca, núm. 3.

